

 <https://orcid.org/0000-0002-3175-7941>

KRZYSZTOF BAK
Uniwersytet Jagielloński, Kraków
Stockholms universitet
krzysztof.bak@uj.edu.pl

Minneskulturell avmytisering och remytisering i Snoilsky's *Svenska bilder*¹

Demythicalisation and Remythicalisation of the Cultural Memory in Snoilsky's *Svenska bilder*

Abstract: The article analyses the relationship between cultural memory and myth in Carl Snoilsky's poetic cycle *Svenska bilder* (Swedish Pictures). According to theoreticians, one of the primary goals of the 19th-century cultural memory is to consolidate the nation-state. Politically conservative Swedish Romanticism achieves this goal by turning Swedish cultural memory into a kind of national mythology, combining mythical and historical elements. In his cycle, Snoilsky, a democrat and a liberal, revises the Romantic construction of Swedish national memory by demythicalising it. However, the author's patriotic intentions often lead to the remythicalisation of the democratically calibrated events and figures featuring in the cycle. The article analyses this dialectic, drawing on the theories of myth by Roland Barthes, Northrop Frye, Carl Gustav Jung, Ernst Cassirer, Mircea Eliade, Max Weber, et al., and supporting them with the intertextual apparatus of Gérard Genette. Among the most important demythicalising strategies in *Svenska bilder* are mimetic devaluation, archetypal deheroisation, semiotic denaturalisation, and secularisation. Remythicalisation in Snoilsky's cycle is realised either by taking over selected elements of Romantic cultural memory, or by subjecting liberal cultural memory to mythicising strategies. The most important of these include mimetic valuation, archetypal heroisation, semiotic naturalisation, and sacralisation, i.e. strategies that are in dialectical opposition to the distinguished strategies of demythicalisation.

Keywords: Carl Snoilsky, *Svenska bilder*, liberal Swedish cultural memory, myth theory, demythicalisation, remythicalisation

¹ This research was funded by the Priority Research Area Heritage under the program Excellence Initiative – Research University at the Jagiellonian University in Krakow.

Abstrakt: Artykuł analizuje związki pamięci kulturowej i mitu w cyklu wierszy Carla Snoilsky'ego *Svenska bilder*. Jednym z podstawowych celów XIX-wiecznej pamięci kulturowej jest zdaniem teoretyków konsolidacja państwa narodowego. Politycznie konserwatywny romantyzm szwedzki realizuje ten cel, nadając szwedzkiej pamięci kulturowej charakter mitologii narodowej, łączącej w sobie elementy mityczne i historyczne. Snoilsky, demokrat i liberał, dokonuje w swym cyklu rewizji romantycznej konstrukcji szwedzkiej pamięci narodowej poprzez jej demityzację. Jednakże patriotyczne intencje autora prowadzą niejednokrotnie do remityzacji demokratycznie skalibrowanych wydarzeń i postaci cyklu. Artykuł analizuje tę dialektykę, wykorzystując teorie mitu Rolanda Barthes'a, Northropa Frye'a, Carla Gustava Junga, Ernsta Cassirera, Mircei Eliadego, Maxa Webera i in., i wspierając je intertekstualnym aparatem pojęciowym Gérarda Genette'a. Do najważniejszych strategii demityzujących w *Svenska bilder* zaliczono w artykule mimetyczną dewaluację, archetypiczną deheroizację, semiotyczną denaturalizację i sekularyzację. Remityzacja w cyklu Snoilsky'ego realizowana jest albo poprzez przejście wybranych elementów romantycznej pamięci kulturowej, albo poprzez podanie liberalnej pamięci kulturowej strategiom mityzującym. Najważniejszymi z nich są mimetyczna walucja, archetypiczna heroizacja, semiotyczna naturalizacja i sakralizacja, czyli strategie będące dialektycznymi przeciwieństwami wyróżnionych strategii demityzujących.

Słowa kluczowe: Carl Snoilsky, *Svenska bilder*, liberalna szwedzka pamięć kulturowa, teoria mitu, demityzacja, remityzacja

Inledning

Kulturminne och myt står i en nära och ambivalent relation till varandra: mytrelaterade mekanismer kan antingen cementera eller underminera de minneskulturella figurerna (J. Assmann 2013, 78–86). Syftet med följande artikel är att undersöka hur denna ambivalens framträder i konstruktionen av kulturminne i Carl Snoilskys *Svenska bilder*.

Mytens plats i Snoilskys diktcykel betingas i avgörande grad av att kulturminnet på 1800-talet får en starkt nationaliserande orientering. Seklets industrialiseringsprocess främjar nationalstaten som sin mest optimala sociala organisationsform. Kulturminnet får till uppgift att konsolidera nationen kring statsinstitutionen (A. Assmann 1999, 48, 52–55; Crane 2020a, 2–4; Yablon 2020, 40). För sina stats- och nationsbefästade avsikter utnyttjar århundradets kulturminne mytisering som verktyg (Crane 2020a, 4, 7, 19; Gerson 2020, 160, 165; Smith 2009, 71–80, 90–101). Kulturminnet antar formen av en nationell mytologi, som på olika sätt kombinerar historiska och mytiska element: dess nationalhistoriska narration härleds ur nationens mytiserade fornhistoria, tilldelas mytens dignitet, blandas fritt med rent mytologiska föreställningar, som tolkas som ursprungliga uttryck för den nationella medvetenheten (Maurer 2020, 115, 123–124, 133; Smith 2009, 81–89, 123–132). Kulturminnet använder mytens auktoritet för att ge pondus åt den nationalstatliga traditionen (Matsuda 2020, 24; Dodman 2020, 91–92). Detta nationellt-mytiserade kulturminne formas under 1800-talets första hälft och är i hög grad en produkt av romantiken (Landry 2020, 96, 100–101; Crane 2020a, 5–6, 12; A. Assmann 1993, 361–364). Under seklets andra halva blir den minneskulturella sfären en scen för en dramatisk kulturkamp (Borutta 2010, 350–355). Representanter för de nya liberala strömningarna kämpar mot den politiska re-

aktionen genom att ifrågasätta det romantiska kulturminnet och ersätta det med ett motminne (*counter-memory*, *Gegen-Gedächtnis*), byggt på progressiva värderingar (Maurer 2020, 129–132; Siegmund 2001, 611). Myten ges en dubbel roll i detta reformprojekt. Dels desavoueras seklets romantiska kulturminne genom att dess mytiserade föreställningar avmytiseras. Dels stabiliseras och uppvärderas det nya motminnets figurer genom att underkastas en alternativ, demokratiskt orienterad mytisering (Maurer 2020, 130; Gerson 2020, 167).

Denna generella beskrivning har hög relevans för det svenska 1800-talet. Seklets kulturminne är ett verk av romantiken, bär en starkt nationell prägel och realiserar sina nationalstatskonsoliderande mål genom att använda mytiserande strategier. Ledande svenska romantiker – Esaias Tegnér, Erik Gustaf Geijer, Per Daniel Amadeus Atterbom – intresserar sig för nordisk mytologi och idealiserar den nationella historien genom att tolka den i mytiska termer (Böök 1946, 211, 222; Norberg 1946, 148, 153; Westerlund 1951, 273; Virkkula 2022, 16, 294–304). Genom sin koppling till idealistisk filosofi och antirevolutionär, på organismtanken byggd samhällssyn får det romantiska svenska kulturminnet tydligt konservativa drag (Westerlund 1951, 270–275, 301–311, 306). Under 1800-talets andra halva blir romantikernas kulturminneskonstruktion ifrågasatt av de svenska liberalerna; till denna grupp räknade sig Snoilsky. I sina brev deklarerar han gång på gång att han är ”reformvän”, tillhör ”liberalt folk”, vänder sig mot ”[v]arje andlig eller politisk reaktion”, stödjer ”framåtskridandets sak”, vill verka i ”en sant frisinnad riktning”, hoppas på ”frihetens och upplysningens seger” (Snoilsky 1918, 115, 103, 95, 84).

En av de svenska liberalernas strategier var att avmytisera romantikernas minneskulturella figurer (Stenkvis 1982, 65; Olsoni 1956, 230–231; Granér 1942, 57). Även Snoilsky ställde sig starkt kritisk till romantiken och dess ”gamla” ideal (Snoilsky 1918, 68; jfr Olsson 1935, 13; Warburg 1905, 292–294; Vetterlund 1922, 53). I *Svenska bilder* vill han ersätta 1800-talets traditionella kulturminneskonstruktion med ett nytt minneskulturellt koncept, som förenar samhällsradikalism med fosterlandskärlek. Dels pläderar han för en historietolkning som vilar på en demokratisk solidaritet med ”de djupare folklagren” (Snoilsky 1917, 244). Dels framhåller han att han är ”patriot” (Snoilsky 1918, 101), har ”ett fosterlandsälskande sinne” (brev till Carl Gustaf Estlander, cit. efter Warburg 1905, 438), betraktar den nationella integriteten som ”det högsta bland individens yttre tillhörigheter” (Snoilsky 1918, 116), identifierar sig med ”det gamla minnesrika Sverige” (Snoilsky 1917, 247) och viger sin diktsvit åt nationens ”stora minnen” (brev till Otto Borchsenius, cit. efter Warburg 1905, 273). Begreppen ”nationell enhet”, nationellt ”oberoende”, nationell ”tradition” betraktar han närmast som axiom (Snoilsky 1917, 247; Snoilsky 1918, 116, 158). De båda tendenserna speglas i hur hans alternativa, antiromantiska kulturminne förhåller sig till myten. Å ena sidan tar Snoilsky i *Svenska bilder* avstånd från det romantiska kulturminnet genom att avmytisera dess typiska figurer. Å andra sidan vill han ge pondus åt verkets demokratiserade Sverigeminnet genom att underkasta dem en förnyad mytisering. Eftersom hans värdegrund på många punkter sammanfaller med romantikernas fosterlandstänkande, återbrukar hans remytisering inte sällan

deras gamla mytiserande mönster. Det är just detta dialektiska samspel mellan avmytisering och (re)mytisering i diktsvitens minneskulturella konstruktion som kommer att undersökas i denna artikel.

Den så formulerade målsättningen har tre teoretiskt-metodiska implikationer. För det första bygger artikeln på kulturminnesbegreppet som sitt basala teoretiska koncept. Snoilskys avmytiserande och remytiserande manövrer implementeras i hans minneskulturella representationer och följer deras minneskulturella lagar. De präglas i synnerhet av de processer som det europeiska kulturminnet genomgår under 1800-talet som en följd av kapitalismens frammarsch och samhällets industrialisering: nationalisering, subjektivering, temporalisering, historisering, effektivisering etc. (Crane 2020a, 2–7; Oexle 1995, 59–68; A. Assmann 1999, 89–113). För att kunna fånga upp alla dessa tendenser använder artikeln ett brett spektrum av kulturminnesteoretiska och kulturminneshistoriska infallsvinklar samtidigt som den i första hand lutar sig mot studier av forskare – bland andra Aleida Assmann, Otto Gerhard Oexle och Susan A. Crane – som uppmärksammar just 1800-talets minneskulturella specificitet. Det tämligen öppna, hermeneutiskt och materialistiskt anlagda kulturminneskonceptet (Oexle 1995, 9–18; Berger & Olick 2020, viii–xiii) motsvarar i hög grad den flerdimensionella bild av Sveriges förflutna som Snoilsky skapar i sin svit.

För det andra genererar denna minneskulturella målsättning ett behov av en intertextuell belysning. *Svenska bilder* uppstår inte i ett minneskulturellt vakuum. Som redan antytts är Snoilskys svit i hög grad tänkt som en revision av det nationalsvenska kulturminne som utformats i den romantiska litteraturen. Sviten avmytiserande och remytiserande strategier träder tydligt fram först då de satts i relation till denna etablerade minneskonstruktion. I centrum för sitt minneskulturella panteon placerar romantikerna den starkt mytiserade Karl XII (Westerlund 1951, 270–326; Olsoni 1956, 208–217; Lindberg 1918, 590–591). Till denna artikels främsta intertextuella hållpunkt väljer jag därför de välkända Karl XII-dikterna av Erik Gustaf Geijer ("Karl den tolfte" och "Ord till Karl XII:s marsch vid Narva: avsjungne av studerande ungdomen i Uppsala vid åminnelsefesten den 30 nov. 1818, under processionen till och ifrån domkyrkan"), Bernhard von Beskow ("Carl den Tofte") samt Esaias Tegnér ("Carl XII. På Hans Minnesfest 1818"), de flesta skrivna till hundraårsdagen av kungens död (Berg 1908, 135–136; Westerlund 1951, 317–326).

Denna minneskulturella och intertextuella inriktning får slutligen konsekvenser för artikelns centrala operativa verktyg: mytbegreppet. Myten är ett ytterst komplext fenomen som alstrat en mängd konkurrerande teorier. Artikelns frågeställning innebär att undersökningen kan ha särskild nytta av de samhällsorienterade mytkoncepten (Segal 2007, 170–182; Harris 1992, 250). I *Mythologies* formulerar Roland Barthes ett strukturalistiskt och marxistiskt influerat mytbegrepp med stor relevans för Snoilskys samhällshistoriska kontext. Den kapitalistiska nationalstaten konstruerar, menar Barthes, en nationellt färgad mytologi, som bourgeoisien kontrollerar de övriga klasserna med. Mytforskningens uppgift är att analysera dessa statskonserverande myter och avslöja deras duperande mekanismer (Barthes 2002, 823–825, 849–853, 865–868; Moriarty 1991, 21–30).

Många av de mytrelaterade manövrerna i *Svenska bilder* låter sig tacksamt belysas med hjälp av Barthes subversiva kategorier. Men det nationalromantiska kulturminne Snoilsky vill revidera begränsar sig inte till den semiotiskt-retoriska sfär Barthes sätter i fokus utan arbetar även med mytskapande praktiker av bland annat religionsvetenskaplig, psykologisk, antropologisk och litterär karaktär. För att kunna beakta denna mytografiska komplexitet kompletterar artikeln den bartheska mytförståelsen med komponenter hämtade från Northrop Fryes, Carl Gustav Jungs, Max Webers, Ernst Cassirers och Mircea Eliades teorier.

Svenska bilder tillhör – eller tillhörde – den svenska litteraturens kanon (Kjellander 1964, 129, 149, 170–171; Lönnroth 1959, 165–169) och har varit föremål för ett relativt stort antal studier. Samtliga är dock av äldre datum och arbetar med traditionella litteraturvetenskapliga metoder. De mytteoretiska perspektiv som denna artikel anlägger har ännu inte använts i Snoilskyforskningen. De tidigare studierna innehåller emellertid en rad faktografiska uppgifter och interpretativa detaljobservationer som kommer att utnyttjas i artikelns analyser. Särskilt värdefulla i detta hänseende är Karl Warburgs klassiska *life-and-letter*-monografi *Carl Snoilsky: Hans lefnad och skaldskap* (1905) samt uppsatserna av Henry Olsson (1935), Jacob Kulling (1936) och Per Kjellander (1964).

Avmytisering

I flera av sina brev uppger Snoilsky att han känner ”antipati” (brev till Joseph Seligmann, cit. efter Warburg 1905, 272) och ”bitterhet” (brev till Estlander, cit. efter Warburg 1905, 271) mot romantikernas mytiserade nationalheroer. Den demokratiskt-liberala korrigerings av det traditionella kulturminnet han vill åstadkomma med *Svenska bilder* verkställer han genom att avmytisera romantikernas nationalmytologi. Snoilsky tar på sig rollen som barthesk mytolog (Barthes 2002, 865–868) och dissekerar den romantiska nationalmytens förfalskningar. Revisionen realiserar genom en rad strategier som jag nu ska diskutera.

Till de vanligaste avmytiserande strategierna i *Svenska bilder* hör mimetisk nedvärdering. Detta begrepp kräver en förklaring. Ett av de viktigaste kännetecknen för 1800-talets kulturminne är att det vilar på föreställningen om människan som ett individuellt, autonomt jag, som inte låter sig reduceras till ett objektiverat icke-jag (A. Assmann 1999, 94–113; Siegmund 2001, 618–623). Romantikernas kulturminne är därför kopplat till stora personligheter, främst framstående kungar, nationalhjältar, krigare (Westerlund 1951, 272–300; Böök 1913, 106). Karl XII:s centrala plats på seklets nationalsvenska olymp kan förklaras med att han genom sin genliknande suveränitet och sitt förakt för allt som kan uppfattas som icke-jaget utmärkt motsvarar det nya subjektänkandet. Romantikerna framhäver sina hjältars betydelse genom att knyta dem till en hög modustyp i Northrop Fryes bemärkelse. I sin modustaxonomi i *Anatomy of Criticism* skiljer Frye mellan fem typer av relationer mellan protagonisten och dennes omgivning: myt (stor, absolut överlägsenhet som i gudasagan), romans (relativ överlägsenhet som i hjältesagan), hög mimetik (överlägsenhet gentemot andra figurer som i tragedin), låg mimetik (ingen överlägsenhet som i realistiska framställningar) och ironi (under-

lägsenhet som i modern litteratur) (Frye 1971, 33–67; Lentricchia 1983, 4, 22). Romantikerna mytiserar sina minneskulturella subjekt genom att lyfta upp dem till antingen mytens eller romansens modus. I de romantiska Karl XII-dikterna hyllas han som ”dundergud”, ”jette”, ”gudasänd” hämnare och som den mytomspunna heroen i en ”hjältedikt”. Han leder ”[å]lskan” med sin magiska ”klinga”, beskyddas av ”nornorna” och ärkeängeln Mikael, tronar i Valhall, omges av ”strålar”. Överlägsenheten gentemot miljön markeras inte minst genom kontrasterna jätte vs dvärg, hög vs låg, himmel vs jord (Tegnér 1975, 54–55; Beskow 1829, 18–19; Geijer 1924, 46–47, 137–138). I *Svenska bilder* skriver Snoilsky ned gestalternas modus till en hög- eller lågmimetisk nivå. I sin taxonomi i *Palimpsestes* kallar Gérard Genette intertextuella nedskrivningar av den typen för *nedvärdering* (*dévalorisation*) (Genette 2000, 497). Termen *mimetisk nedvärdering* kombinerar Frides mytografiska och Genettes intertextuella taxonomi. I *Svenska bilder* framträder mimetisk nedvärdering i olika varianter. Den enklaste är att kungar och andra hjältar som i romantikernas kulturminne åtnjutit mytisk status överförs till en lägre modusnivå. Hos romantikerna brukar Gustav II Adolf skrivas in i en mytisk kontext (Geijer 1924, 47). I Snoilskys dikt ”Lützen” är han ”höfdingen blott” som inte kopplas till mytologiska attribut utan till ”korta stafven med tuben” (Snoilsky 1904, 36) – rekvisita som leder tanken till krigande som ett hantverk.

I flera dikter i *Svenska bilder* verkställs den mimetiska nedskrivningen genom en annan genettesk kategori: diegetisk transposition (*transposition diégétique*) (Genette 2000, 417). Hjältarna avmytiseras och nedvärderas genom att de förläggs till en lågmimetisk dieges. I ”Stenbock vid svarfstolen” avbildas fältmarskalk Stenbock inte på slagfältet utan i en realistiskt återgiven cell i ett danskt fängelse (Snoilsky 1904, 131–137). En annan frekvent variant av mimetisk nedvärdering i *Svenska bilder* bygger på – för att åter tala med Genette – en kombinerad utelämnning (*excision*) och utvidgning (*expansion*) (Genette 2000, 323, 372). Som redan Warburg noterat undviker Snoilsky att lägga diktens fokus på stora historiska händelser utan låter dem i stället återspeglas indirekt via vardagliga episoder ”så till sägandes *vid sidan* om historiens allfarväg” (Warburg 1905, 261; jfr Olsson 1935, 20). Det enkla folket, som i det romantiska nationalminnet degraderats till rollen som namnlös statist, görs i många av svitens dikter till narrationens huvudaktör. Denna demokratiserande manöver nedgraderar automatiskt dikternas modusnivå. De flesta bilder som porträtterar Karl XII:s tid handlar inte om kungen själv utan om vanliga människor, som på olika sätt drabbats av kriget. I ”Stenbocks kurrir” är huvudhjälten varken Karl XII eller fältmarskalk Stenbock utan en ryttare som kommer till Stockholm med budskapet om segern vid Helsingborg (Snoilsky 1904, 122–130; Grip 1929, 54). ”Frun på Salshult” berättar om ”[e]tt dussin” bondkvinnor som arbetar för Sofia Drake och får brev från kriget (Snoilsky 1904, 117–121). Till diktens lågmimetiska karaktär bidrar även att det mansdominerade kriget framställs ur kvinnors perspektiv. ”På Värnamo marknad” skildrar ett ungt par ur allmogen som inte har råd av gifta sig på grund av penningkrisen strax efter kungens död. Utmärkande för dikten är en kumulering av lågmimetiska detaljer: ”plog och harf”, ”träskor”, ”kjortelsäck”, ”nödmünt”, ”magra stutar” etc. (Snoilsky 1904, 148–155). I ”Slotsherren” kombineras intertextuell utelämnning och

utvidgning med en tydligt exponerad diegetisk transposition. En karolinsk hjälte placeras i ett lågt sceneri – hans slott är nedbränt och han ska flytta ”[t]ill hem med lägre loft” – samtidigt som han i sann demokratisk anda förbröder sig med godsets ”bondemänner” (Snoilsky 1904, 167–172).

Som mimetisk nedvärdering kan man också klassificera en annan frekvent avmytiserande figur i *Svenska bilder*: en internaliserande, psykologiskt baserad amplifikation (*amplification*) (Genette 2000, 374). Att det romantiska kulturminnets hjältar lätt låter sig mytiseras beror i hög grad på att de är koncipierade med det suveräna, närmast gudalika kantianska subjektet som modell. Som Fredrik Böök visat fungerar Karl XII i Tegnérns paradigmatiska hyllningsdikt just som ett typiskt kantianskt-schillerskt jag, som i sitt handlande varken riktar sig efter auktoriteterna eller efter naturens givna ordning utan efter en fritt antagen moralisk maxim (Böök 1913, 103–113). Vid slutet av 1800-talet underkastas detta rigorösa subjektbegrepp en uppmjukning. Den stränga moralismen ersätts med psykologisk inlevelse. De ledande subjektfilosoferna från 1800-talets slut som Wilhelm Dilthey och Henri Bergson följer på många punkter den tyska idealismens jagkoncept men fyller det med en erfarenhetsbaserad konkretion genom att underkasta det en hermeneutiskt styrd psykologisering och dynamisering (Dilthey 1927, 191–207; Scheler 2018, 11–52). Snoilsky följer den linjen. Ur modusaspekten innebär det att hans hjältar lämnar mytens och romansens modusregister och skrivs in i högmimetiken. I mångt och mycket påminner de om tragedins gestalter, som i Aristoteles tolkning ska vara av helt mänskligt snitt men lite bättre än vi (Aristoteles 1994, 42; Lesky 1958, 33). Redan Warburg observerar att Snoilsky uppfattar Gustav IV Adolf både psykologiskt och ”tragiskt” (Warburg 1905, 389). Samma drag uppvisar andra gestalter i sviten: Gustav Vasa som skildras som en trött, olycklig, sviken far, hertig Karl som tyngs av starka skuld känslor, Aurora von Königsmarck som pendlar mellan njutningslystnad, maktbegär, hat och – det ädlaste i hennes själ vars värde hon insett för sent – bortträngd fosterlandskärlek.

I sin användning av mimetisk nedvärdering arbetar Snoilsky inte bara med hög- och lågmimetik utan också med den lägsta modusnivån: ironi. Som redan nämnts mytiserar romantikerna kulturminnet genom att beskriva de historiska hjältarna med mytologiska element, både från nordisk och antik mytologi. I *Svenska bilder* aktiverar många explicita referenser till mytologin ett ironiskt register. I ”Hattar och mössor” kallas de två grälände fröknarna och deras kavaljerer skämtsamt för amazoner och ”Martis-gossar” (Snoilsky 1904, 174). I ”Aurora Königsmark” genererar kung Augusts namn, hans styrka och hans amorösa virilitet en serie ironiserande anspelningar på grekiska gudar och halvgudar: han stiger ”mytologiskt riktigt, / I guldreng” ned till ”tjuserskans famn”, han visar att han är ”som stålsatt i Styx” och har ”halfgudens bröst” genom att obönhörligt förstöra sitt eget folk (Snoilsky 1904, 83, 80), han krossar med herkuleisk kraft alla de avtal han ingått:

Lik Herkules spännande höften
Och lutad mot klubbans skaft,
Han bröt ock de starkaste löften
Med rentaf ohygglig kraft (Snoilsky 1904, 80).

Kungens svenska ”tjuserska” är inte bara guldregnets Danae utan också en ”nymf med morgonrodnans namn”, som genom sin höviska kurtisantillvaro ironiserande karikerar Eos kärleksliv (Snoilsky 1904, 95). I ”På Värnamo marknad” pryder bilder av antika gudar ”Görtzens” nödmynt som vid statsbankrutten efter Karl XII: s död blir värdelösa: ”bara koppar” (Snoilsky 1904, 151).

Nära besläktad med mimetisk nedvärdering är en annan avmytiserande strategi i *Svenska bilder*: arketyrisk avheroisering. Båda kategorierna beskriver en sorts mytnedmontering. Men medan mimetisk nedvärdering genom sin koppling till Fries och Genettes typologier belyser nedmonterings litterära sida, fokuserar arketyrisk avheroisering den djuppsykologiska aspekten. Enligt Carl Gustav Jung beror myternas verkningskraft på att de har sin grund i arketyper med rötter i det kollektiva omedvetna (Jung 1995, 104, 158–168; Jung 1992, 109–129). Romantikernas nationalsvenska kulturminne utnyttjar flitigt myternas arketyrisk fundament. Genom sin koncentration på stora personligheter aktualiserar det i synnerhet hjältearketyper (Jung 1992, 110–128, 126; Jung 1999, 387–396). Utan att vara psykoanalytiskt inspirerad förstår Snoilsky intuitivt hjältearketypens minneskulturella kraft. Han avmytiserar romantikernas nationella kulturminne genom att blockera eller försvaga dess olika hjältearketyrisk inslag. Ett effektivt sätt att belysa hans strategi är att ställa hans behandling av ”Carols tidevarf” (Snoilsky 1904, 148) i *Svenska bilder* mot de romantiska Karl XII-dikterna.

Romantikernas Karl XII-dikter aktualiserar de flesta av hjältearketypens komponenter. En central egenskap hos den arketyrisk heroen är att vara en frälsare som helar och förnyar världen (Jung 1995, 165, 174, 180; Jung 2000, 55–94; Jung 1999, 395–396). Romantikerna hyllar Karl XII som ”[s]olen” som sprider ”ljus” (Beskow 1829, 18; Geijer 1924, 137), en tydlig anspelning på *Sol invictus*, den obesegrade Kristus (Rahner 1957, 89–100, 119, 122). Den demokratiskt sinnade Snoilsky är starkt kritisk till den frälsarkapacitet som tillskrivs de dyrkade svenska nationalhjältarna. Hans historiska läromästare, liberalen Anders Fryxell, formulerar i *Berättelser ur svenska historien* en bitter kritik av Karl XII:s gärning som kung och framställer honom som en förstörare snarare än frälsare. I sin summering av kungens regeringstid hävdar Fryxell att Sverige genom Karl XII:s krig blev ”alldeles tillintetgjord”, förlorade stora territorier och på det statsinstitutionella planet närmade sig en ”fullkomlig upplösning” (Fryxell 1903b, 164–167, 193; Fryxell 1903a, 153). ”Fäderneslandet sjönk”, menar Fryxell, ”djupt, ja så djupt, att många årtionden behöfdes, innan det kunde återigen lyfta sig till den förra styrkan och välmågan” (Fryxell 1903b, 166). Som redan Warburg visat delade Snoilsky Fryxells negativa Karl XII-uppfattning (Warburg 1905, 271–272; Olsson 1935, 12–14). Ett av de tydligaste uttrycken för Snoilskys motvilja mot kungen finns i hans brev till Carl Gustaf Estlander:

Det svenska folkets pinohistoria griper mig ibland med en så obetvinglig makt, en så hjärteblödande medkänsla, att jag själf vid författandet är mera upprörd än någon läsare torde blifva. Mot Karl XII har jag särskildt en inrotad bitterhet [...] Gud, hur han handterat oss! (cit. efter Warburg 1905, 271)

Till Verner von Heidenstam skriver Snoilsky på ett analogt sätt att han ”aldrig kunnat fullt förlika mig med Karl XII själf” och ”förlåta honom sammanstört-

ningen av Sveriges politiska storhet” (Snoilsky 1918, 149). *Svenska bilder* ansluter sig till brevens negativa omdöme. ”På Värnamo marknad” skildrar den ekonomiska misären efter kungens död, då den svenska valutan förlorat allt värde och det enkla folket trots sitt hårda arbete lever i fattigdom och lider (Snoilsky 1904, 148–155). I dikten ”Slottsherren” möter den från den ryska fångenskapen återvända herremannen sitt gods i totalt förfall:

Väl möta er vid första steg
Betryck och fattigdom,
Väl ligger osådd mången teg,
Och mången gård står tom (Snoilsky 1904, 167).

Snarlika bilder återkommer i svitens andra karolinska dikter (Snoilsky 1904, 113, 117, 146–147, 156, 160–161, 177). Karl XII har inte omdanat sitt land till det bättre utan störtat det i svårreparerbart fördärv.

En hjältearketypisk egenskap nära kopplad till frälsarförmågan är uppoffringsvilja och kärlek till dem som ska frälsas (Jung 1995, 165, 174, 180; Jung 1992, 112, 122). I romantikernas Karl XII-dikter avbildas kungen som solidarisk med sina ”gossar blå” (Tegnér 1975, 54). Fryxell däremot noterar att Karl XII hyste en ”stigande ovilja mot svenskarne” och att kungens karaktär präglades av kylig, distanserad ”självviskhet” (Fryxell 1903a, 148; Fryxell 1903, 20). I sitt brev till Heidenstam påpekar Snoilsky i liknande anda att ”sammanstörtningen” av Sverige skedde

allenast genom ”hjaltekungens” hjärtlösa, själviska dårskap att uppoffra sitt härliga folk för att, under skeppsbrottet, åt sig rädda ryktet såsom den där ”icke kunde vika”. Och därtill denna inbundna otillgänglighet, denna slutenhet för varje synlig yttring av sorg eller glädje! (Snoilsky 1918, 149)

Betecknande från mytiskt-arketypisk synpunkt är att Snoilsky sätter uttrycket *hjaltekung* inom citationstecken. De gånger Karl XII i egen person dyker upp i *Svenska bilder* (Snoilsky 1904, 92–94, 116, 140–147; jfr Kulling 1936, 53) skildras han med stor narrativ distans som en kylig, avlägsen, otillgänglig monark. Han älskas och beundras, men själv visar han inga engagerade känslor gentemot sina undersåtar. I ”Aurora Königsmark” står titelgestalten ”[i]nför en tillsluten dörr” utan att få träffa monarken (Snoilsky 1904, 92). Då hon sedan möter honom på en landsväg, passerar han likgiltigt utan att ge henne ”knappt åt sidan ett ögonkast”. Som ”afskedsskänk” får hon i pannan ”ett stänk / Af smutsen”, som hans hästs hovar ”yrde opp” (Snoilsky 1904, 94). Inte i någon av bilderna visar han omsorg om sina egna soldater.

Den arketypiska hjälten är en oövervinnerlig krigare (Jung 1995, 181–186; Jung 1992, 113). I de romantiska Karl XII-dikterna drar kungen ”sitt svärd från bälte”, biter fienden med ”Svenska stålet”, står ”[m]ed lugn” i ”rök och dam”, blir ”segerbegrönt” (Tegnér 1975, 54; Geijer 1924, 46, 137). *Svenska bilder* avstår från att heroisera Karl XII:s krigshandlingar. Han fyller snarare ”Polens hed / Med dunder och dödsskrän” (Snoilsky 1904, 93). Hellre än hans triumfer tematiserar dikterna den svenska arméns nederlag och framställer dem som en konsekvens av brott mot moralen och lagarna (Snoilsky 1904, 162). Poltavakatastrofen omnämns

i "Aurora Königsmark", "Stenbocks kurir", "Hemkomsten" och "Regementets kalk" (Snoilsky 1904, 100, 103, 125, 158, 161). I dikten "Brandklipparen" avbildas hur "[e]n här, förtunnad af köld och brist, / Förblödde på Worsklas strand" (Snoilsky 1904, 142). Alla dessa nederlag berövar Karl XII den heroiska auran: "Farväl, Alexanders rykte!" (Snoilsky 1904, 100). Signifikant är också att Karl XII:s slag inte ses som en överlägsen hjältes stordåd utan som en prestation av ett soldatkollektiv. I "Hemkomsten" står huvudgestalten, en karolinsk soldat, "bland bröder" (Snoilsky 1904, 158) på slagfältet. I "Frun på Salshult" omnämns en hel "skvadron" som "ligger i fält" (Snoilsky 1904, 117). I "Regementets kalk" strider ett "regemente". De enda två från regementets "gamla stam" som överlevt kriget – "öfversten och prästen" – sammanförs efter befrielsen från ryska fångenskapen direkt med ett nytt kollektiv: "'Sverges vackra ungdom under vapen'" (Snoilsky 1904, 161, 163).

Den arketypiska heroen betvingar mörkrets demoniska krafter (Jung 1995, 177, 181; Jung 1992, 110). I de romantiska Karl XII-dikterna förses kungens motståndare med starkt negativa egenskaper, som framför allt kopplas till det moraliska planet: "ömklighet" som "uppblåst prålar", usel "list" som målar "nedrig vinst i fagra färgor", "[g]råhårad statskonst" som lägger ut "snaror" (Geijer 1924, 46; Tegnér 1975, 54). I *Svenska bilder* drar sig Snoilsky för att svartmåla kungens fiender. Den ryska bonde som i dikten "I Ryssland" siktar mot kungen har inget demoniskt över sig (Snoilsky 1904, 115–116). I "Regementets kalk" är ryssarna visserligen "byteslystna" och i "Aurora Königsmark" bryter saxarna sina löften (Snoilsky 1904, 164, 80), men den sortens beteendemönster framställs snarast som ett inslag i krigets gängse praktik. Även svenska soldater plundrar "guld och byten" och lever på "[s]katter skördade i söder" (Snoilsky 1904, 66).

Vidare utför den arketypiska hjälten en heroisk färd (Jung 1981, 248–251). I de romantiska Karl XII-dikterna är hjältekungen född att "tåga", krigar utanför sitt "eget rike", "[f]jerran", i det avlägsna "Europa" (Beskow 1829, 19–20; Tegnér 1975, 54). Även i *Svenska bilder* är Karl XII ständigt i rörelse. Men svitens dikter markerar samtidigt att hans färd är planlös, ogenomtänkt, förödande. I "Brandklipparen" får Blacken, kungens häst och tillika en symbolisk bild av det svenska folket, trava runt i Europa ända fram till "turk och hedning". Men medan hästen under Karl XI förstod vart och varför han var på väg, vet han nu inte svaret på frågan "hvarthän? / Och ännu mindre: hvarför?" (Snoilsky 1904, 142–143). I sin kommentar till "Brandklipparen" noterar Olsson att "[i] Snoilskys dikt är hela den stolt heroiska tonen borta" (Olsson 1981, 241).

Jungianska psykoanalytiker har påpekat att hjältearketypen spelar en central roll i människans psykiska liv genom att hänvisa till Självvet, som samlar individens hela existentiella potential (Jung 1992, 110–114, 126; Jung 1995, 168–175). För att uttrycka människans totalitet har hjältearketypen enligt Jung en barnsligt-androgyn aspekt (Jung 1995, 165, 186–191; Jung 1981, 235, 257). De romantiska Karl XII-dikterna följer denna uppluckring av de traditionella könsrollerna. I den etablerade mytologiska ikonografin avbildas Tor med skägg (Siemek 1995, 404). I romantikens Karl XII-dikter framställs hjältekungen som "en skägglös dundergud", "en yster pilt", som bestämt avvisar den förföriska Aurora och före-

drar umgänge med sina ”gossar blå” (Tegnér 1975, 54; Geijer 1924, 46). Snoilsky däremot låter Karl XII framträda som en normal vuxen:

Men liten blef stor. En reslig sven,
Hvars sextonde år gick in,
Som herre och kung öfver svenske män
Tog arf efter fader sin (Snoilsky 1904, 140).

Den arketytiska hjälten är vidare nära kopplad till emblematiska djur (Jung 1995, 167, 176; Eliade 1954, 239–244). I de romantiska Karl XII-dikterna är hjältekungen en ”örne-unge”, ett ”lejon”, ett ”Götalejon”, vars ”ram” lyfter ”[ö]fver globens rund” (Beskow 1829, 18–19; Geijer 1924, 137). Även i *Svenska bilder* visas Karl XII ”[m]ed lejonet bredvid”, men bilden avtrycks på ”den höga kronans mynt” som visar sig vara helt värdelöst (Snoilsky 1904, 152).

Den arketytiska hjälten dör en heroisk död (Jung 1992, 110–111, 114; Jung 1999, 394–395). I de romantiska dikterna faller Karl XII monumentalt, ”höga blyxtens like, / Då han sänkes i den djupa sjö” (Beskow 1829, 19). I samma stund hörs ”gamla tempel ramla” och ”dånet vandra genom öde landen” (Geijer 1924, 46). *Svenska bilder* tematiserar Fredrikshall enbart indirekt, proleptiskt eller analeptiskt, helt utan heroisk inramning (Snoilsky 1904, 116, 147, 150). Mycket större narrativ uppmärksamhet ägnas åt de enkla soldaternas massdöd. I ”Hemkomsten” står huvudgestalten ”vid Pultava bland bröders lik” (Snoilsky 1904, 158). I ”Frun på Salshult” berättar majorskan för de förtvivlade bondkvinnorna att deras män stupat vid Holowczyn: ”Pistol och Hurtig jämväl däribland... / Vi måste oss böja vid Herrans hand!” (Snoilsky 1904, 119). I ”Regementets kalk” blir hela regementet ”[t]otalt förstördt i Carols fejd” (Snoilsky 1904, 161).

Ytterligare en viktig avmytiserande strategi i *Svenska bilder* är semiotisk denaturalisering. Termen hänvisar till Barthes *Mythologies*, som definierar myten som ett tecken. Den borgerliga myten påverkar, menar Barthes, sina mottagare genom att essentialisera den arbiträra förbindelsen mellan myttecknets signifiant och signifié. Mytrecipienten accepterar det mytiska tecknet som något naturligt och kan därigenom lätt manipuleras av mytens konstruktörer (Barthes 2002, 825–830, 834–840; Moriarty 1991, 19–26). Mytologens uppgift i sin tur är att avslöja myttecknens artificiella, maktrelaterade karaktär och därmed avvärja deras naturaliserande mekanismer (Barthes 2002, 840–843, 865–868). Barthes teori har giltighet för 1800-talets svenska kulturminne. Romantikerna aktiverar många olika manövrer som ger deras nationella minneskonstruktion en naturlig prägel. Som en sådan skulle man kunna uppfatta det redan diskuterade användandet av hjältearketytens element. Genom sin koppling till människans kollektiva omedvetna upplevs, menar jungianska psykoanalytiker, det arketytiska materialet av mytrecipienterna som något omedelbart, intuitivt välkänt, naturligt (Jung 1995, 152, 158–159; Jung 1992, 110–128; Jung 2003, 31–34, 82–83). I *Mythologies* bortser Barthes från denna sorts psykologiskt förankrade mekanismer. I enlighet med sin strukturalistiska orientering koncentrerar han sig på mytiseringsens semiotiska aspekt och diskuterar en rad mytnaturaliserande ”figures” av retorisk karaktär (Barthes 2002, 861, 825–830; Moriarty 1991, 26–27). Alla de grundläggande ”formes rhétoriques” (Barthes 2002, 861) som han urskiljer kan återfinnas

i romantikens minneskulturella konstruktion. I *Svenska bilder* neutraliserar Snoilsky romantikernas naturaliserande figurer.

En viktig mytiserande figur i Barthes taxonomi är historiens frånvaro ("privation d'Histoire"), som innebär att det mytiska meddelandet rensas från historisk kontext (Barthes 2002, 861–862). Som många teoretiker påpekat uppfinner 1800-talet historiebegreppet och ger sina minneskulturella konstruktioner en historiserande karaktär (Landry 2020, 96–100; Iggers 1975, 10–31). Denna generella tendens till trots undviker de svenska romantikerna att historisera sina minneskulturella representationer. En av Geijers Karl XII-dikter nämner Narva i titeln men aktualiserar inte någon av slagets realiteter (Geijer 1924, 136–137). Snoilsky däremot genomför en markant historisering av sitt material. Han stödjer sig på olika historiska källor. Som sin "historiske lärofader" framför andra anlitar han Anders Fryxell (Warburg 1905, 271; jfr 262, 272; Hallström 2010, 118–119; Kjellander 1964, 134). Betecknande är att Snoilsky från dåtidens historiker inte bara övertar kunskap om enskilda historiska fakta utan också det för seklet karakteristiska historiska tänkandet. 1800-talets historiebegrepp formulerades av protestantiska preussiska historiker – främst Leopold von Ranke och Johann Gustav Droysen – som i Hegels fotspår ställde statsinstitutionen i centrum och utnyttjade sina hermeneutiska verktyg för att befästa den starka, konfessionellt enhetliga nationalstaten (Iggers 1975, 19–32; Hünermann 1967, 97–98). Samma slags historiesyn genomsyrar Snoilskys svit. Den är synlig inte minst i dikten "Hvita frun", som bearbetar händelser efter Linköpings blodbad. Även om hertig Karl avrättade riksrådet Gustaf Banér, en av skaldens anfäder, och även om Fryxell själv kritiskt belyser hertigens agerande (Fryxell 1900, 268–291), är Snoilskys bild av "herr Karl" snarast positiv (Snoilsky 1904, 19, 25; jfr Olsson 1981, 234–239). Diktens värdegrund leder direkt tanken till den preussiska historikerskolan: hertig Karl framställs som en statskonsoliderande faktor, som styrker folkets nationella och religiösa enhet.

En annan av Barthes mytiserande figurer är identifikation ("identification"). Den mytiska signifianten rensas från främmandegörande element för att bekräfta recipienten och dennes fördomar (Barthes 2002, 862). I sitt skapande av den nationella svenska kulturminnet arbetar romantikerna genomgående med identitetsskapande medel. Även om Karl XII krigade i utlandet, skrivs han ofta in i den nordiska naturen. Beskows Karl XII-dikt upprepar anaforiskt pronomenet "[s]amma" för att betona kungens och åhörarnas samhörighet (Beskow 1829, 19–20; jfr Geijer 1924, 46, 136). Snoilskys kungar skapar snarare distans gentemot sina undersåtar och framställs som avlägsna individer. I dikten "Kristina" plockar små barn en hel morgon blommor och smultron för att "visa drottning Kerstin, / Huru högt hon älskad är", men hon gör sig otillgänglig och kall "som stål", pratar "utländskt tungomål" med främmande herrar och far förbi utan att bry sig om barnens kärleksgård:

Blommorna i landsvägsdammet
Andades sin sista doft,
Röda smultron lågo spillda
Liksom hjärtestänk i stoft (Snoilsky 1904, 60–61).

Nästa figur i Barthes taxonomi är vaccin ("vaccine"). Man immuniserar recipienten mot eventuellt tvivel genom "une petite inoculation de mal reconnu" (Barthes 2002, 861). Som bland andra Elsa Norberg visat nöjer sig romantikerna med att i sina mytskapande Karl XII-dikter ge några försiktiga anspelningar på kungens laster (Norberg 1946, 141–142, 145, 159). Snoilsky däremot avstår från vaccinregeln och framställer på ett hyperboliserande vis den stora misären under den karolinska och postkarolinska tiden. I dikten "Brandklipparen" blir hästen Blacken "gammal och matt". Han drabbas av darrningar, segnar "ner mot grund", meddelar klagande till sin herre att han "mäktar ej mera" och att "det är förbi" (Snoilsky 1904, 146–147). Lika tydligt framställs kungens likgiltighet gentemot hästens lidande. På andra håll i sviten utmålas drastiskt soldaternas massdöd, böndernas fattigdom, förödelsen på landsbygden, bebyggelsen i ruiner, den tärande ryska fångenskapen (Snoilsky 1904, 153, 158, 164, 167–168).

Två andra av Barthes mytiserande figurer – tautologi ("tautologie") och konstaterande ("constat") – är besläktade med varandra genom sin satslogiska karaktär. Då den mytiska signifianten inte kan leverera någon tillfredsställande förklaring, flyr den in i enkla sanningar, generella påståenden, ordspråk, självklarheter (Barthes 2002, 862–865). Barthes semiotiskt-retoriska slutsats får stöd från Ernst Cassirer, som menar att det mytiska tänkandet – till skillnad från det vetenskapliga tänkandet – utmärker sig genom fokusering på likheter och analogier, genom naturförankrad konkretisering, genom brist på logisk linjäritet etc. (Cassirer 1925, 39–91; Horn 1995, 59–63). Romantikernas nationalsvenska kulturminne gör ett frekvent bruk av tautologiska och gnomiska figurer. I Beskows Karl XII-dikt naturaliseras bilden av hjältekungens äventyrliga krigsbana genom ett maximliknande konstaterande, som åberopar världens igenkännbara ordning: "Hafvet rensas ej, om ej dess bölja, / Stundom röres opp" (Beskow 1829, 19). En återkommande manöver i Snoilskys svit är att ersätta romantikernas tautologier och cirkelbevis med rationell, kausal linjäritet. I åtskilliga dikter – till exempel "Kristina" och "Aurora Königsmark" (Snoilsky 1904, 54–64, 80–105) – konstrueras huvudgestalterna via olika sorters determinanter (miljö, tid, uppfostran, psykologiska anlag etc.). Andra dikter – exempelvis "Hattar och mössor" (Snoilsky 1904, 173–176) – komponeras kring en retorisk argumentationslinje som bygger på logisk dialektik. Signifikativt är att en ansenlig del av svitens dikter hyllar den gustavianska tiden. I "En afton hos fru Lenngren" ställs upplysningstidens krav på klartänkthet mot den reuterholmska epokens obskurantism (Snoilsky 1904, 198–207; jfr Warburg 1905, 392).

Ytterligare en avmytiserande strategi i Snoilskys *Svenska bilder* är det nationella kulturminnets sekularisering. Medan mimetisk nedvärdering, arketyppisk avheroisering och semiotisk denaturalisering fokuserar avmytiseringens litterära, djuppsykologiska respektive retoriska dimension ställer sekulariseringen den sociologiska aspekten i fokus. Enligt Max Weber och hans efterföljare resulterar 1800-talets industrialisering och modernisering i en flerdimensionell sekularisering av det sociala livet: samhällsinstitutionerna gör sig oberoende av kyrkan, *sacrum* underordnas profana värdesystem, religionen ges begränsade och specialiserade uppgifter utifrån den kapitalistiska statens behov (Joas 2012, 607–613;

Taylor 2007, 97–99, 103–105). Denna djupgående process påverkar seklets kulturminne och innebär en avmytiserande av dess representationer (Koschorke 2013, 239–243; Sukale 2002, 93; Oexle 1995, 57–62). Webers teori har påtaglig relevans för den minneskulturella konstruktionen i *Svenska bilder* och dess relation till det romantiska arvet. Det vore en förenkling att försöka infoga 1800-talets traditionella svenska nationalminne i den presekulära eran och tolka det som ett typiskt uttryck för religionens sociala dominans. Industrialiseringens sekulariserande verkan är synlig redan i romantikernas kulturminne, vars många komponenter är svårförenliga med auktoritativt religiöst tänkande. Det gäller inte minst det kantianska subjektet, som genom sin autonomi inte låter sig underställas några religiösa imperativ eller ontologiska system (Taylor 2007, 539–544; A. Assmann 1993, 363–364). I en tidig variant av sin Karl XII-dikt som ännu inte präglats av det kantianska subjektbegreppet aktualiserar Tegnér Guds närvaro vid Narva: ”Den Svenska hop var ringa / men Herren stod dem när” (Tegnér 1975, 306). Men i samma veva som poeten anammade subjektidén och gjorde kungen till ett självständigt kantianskt jag, strök han den religiösa referensen (Böök 1913, 90). Skillnaden mellan romantikernas och Snoilskys minneskulturella sekularisering har alltså snarare med kvantitet än kvalitet att göra. Under 1800-talets senare del tilltog, menar sociologerna, de sekulariserande mekanismerna radikalt i styrka och resulterade i en häftig kulturkamp mellan det progressiva och det konservativa lägret (Borutta 2010, 349–355). Som anhängare av de demokratiskt-liberala parollerna pläderar Snoilsky energiskt för samhällslivets befrielse från religionen. I ett brev till Herman Wikblad förklarar han exempelvis sitt beslut att tacka nej till erbjudandet att bli redaktör för *Posttidningen* med att han inte vill bli beroende av kyrkan:

Betänk dock, vilken förödmjukande sinekur för mig att, mot rundlig betalning, stillatigande göra mig solidarisk med ultraistiska och högkyrkliga tendenser. Jag skulle i mina ögon vara en verklig apostat, om jag gjorde detta (Snoilsky 1918, 49–50; jfr 116, 131; Snoilsky 1917, 265).

I *Svenska bilder* genomför Snoilsky en komplex sekularisering av det svenska kulturminnet med direkta avmytiserande konsekvenser. I 1800-talets traditionella nationalminne framstår Gustav II Adolf som protestantismens heroiska försvarare (Bjursten 1856, 73–75, 136–140; Gemer 1930, 544). I ”En natt i Augsburg” (Snoilsky 1904, 31–34), som berättar om kungens högtidliga intåg i den bayerska staden, sekulariserar Snoilsky den minneskulturella traditionen genom en intertextuell transmotivering (*transmotivation*) (Genette 2000, 466). Kungen befriar Augsburg inte som en gudomligt inspirerad religionsförsvarare utan som en liberal statsman som vill trygga trosfriheten. Snoilskys avmytiserande intention kan också avläsas ur en annan intertextuell manöver som han tillämpar i dikten: utelämnning. Dikten bygger i hög grad på Fryxells narration (Fryxell 1900a, 377–383) men rensar den nästan fullständigt från religiösa referenser.

(Re)mytisering

Oberoende av sin demokratiskt-liberala världssyn koncipierar Snoilsky *Svenska bilder* först och främst som ett nationellt projekt, som ska framhäva Sveriges minnesvärda tradition och ära. Som inledningsvis påpekats uppfattar han sig som hängiven patriot och vill med sin svit styrka kärleken till det svenska hos sina läsare (Snoilsky 1918, 12, 116, 149; Snoilsky 1917, 247–250; Warburg 1905, 260–264, 273–274, 438). Denna fosterländska grundkänsla ger hans inställning till romantikernas kulturminne och den romantiska Sverigemyten en markant kluvenhet, som särskilt tydligt kan avläsas ur hans relation till Karl XII. Till Estlander skriver han visserligen att han mot denna kung hyser ”en inrotad bitterhet”, men i samma brev erkänner han att han inte kan undandra sig ”det fångslande, som omgifver den smärta gestalten i den blå rocken” (cit. efter Warburg 1905, 271). I ett brev till Heidenstam medger han på ett motsvarande sätt att hans känsla för Karl XII ”väger mellan hat och kärlek”. Han kan inte, menar han, förlika sig med kungen och hans fel men ”hänföres” ändå ”stundom” av honom (Snoilsky 1918, 149). Som bland andra Jacob Kulling visat utmärker denna dubbelhet poetens ”uppfattning av stormaktstiden över huvud” (Kulling 1936, 55; jfr Olsson 1935, 13–14; Kjellander 1964, 139). Snoilskys ambivalenta inställning till det romantikerna såg som hjältebragder inverkar direkt på svitens svenska kulturminne och dess mytdimension. Samtidigt som dikterna i liberal anda avmytiserar romantikernas Sverigebild, realiserar de sin fosterländska intention genom att underkasta de nationella minnena en kombinerad mytisering och remytisering. Med dessa två kategorier – mytisering och remytisering – avser jag att markera att Snoilskys mytiserande manövrer förhåller sig på olika sätt till den nationalromantiska traditionen. Många av dikternas mytiska element är ett direkt arv från romantikerna. I andra fall appliceras mytiseringen på historiskt material som saknas i romantikernas minneskulturella repertoar. Paradoxalt är att detta nya stoff till större delen valts utifrån Snoilskys demokratiskt-liberala värderingar och i opposition till romantikernas minnespreferenser. Den demokratiskt anlagda avmytiseringen i *Svenska bilder* visar sig i påfallande grad resultera i en minneskulturell remytisering. Mytiseringen och remytiseringen i Snoilskys svit opererar inom mytbegreppets alla diskuterade dimensioner. Jag ska försöka demonstrera det genom några representativa exempel.

Mytens närvaro i *Svenska bilder* är ofta en effekt av att den mimetiska nedvärderingen ges en reducerad form och baseras på en partiell uteslutning som i genettesk terminologi kallas *utglesning* eller *beskärning* (*élagage*, *émondage*) (Genette 2000, 324). Svitens dikter rensas inte helt från den mytiska auran utan får behålla några av den romantiska konstruktionens komponenter. Hos romantikerna knyts Gustav II Adolf till de högsta modusnivåerna: myt och romans (Geijer 1924, 47; Westerlund 1951, 290, 317). Som redan nämnts blir kungen i Snoilskys dikt ”Lützen” degraderad till en vanlig ”höfding”. Men i slagets kulminationspunkt strax före sin död genomgår han en mytiserande förvandling och träder fram som ”Mikaël”, ”keruben” med ”Herrans och Gideons svärd”, ”ärke-ängeln, som slår ur skyn / Och vänder om till sin himmel”. De anaforiska antiteserna mellan

”[n]yss” och ”[n]u” framhäver metamorfosens epifaniska radikalitet (Snoilsky 1904, 36–37).

I ”Lützen” aktiveras mytiseringen genom ett språng i diktens intrigkonstruktion. En motsvarande insmuggling av mytiska minneskomponenter kan också realiserars genom berättelsens och berättandets narrativa medel. I de romantiska Karl XII-dikterna utgör mimetisk uppvärdering och arketypisk heroisering texternas bärande estetiska princip. Snoilskys karolinska dikter lägger visserligen fokus på de motsatta strategierna, mimetisk nedvärdering och arketypisk avheroisering, men det heroiska tillåts alltså existera i narrativt undanskymd form – det kan vara försvagat genom knapphändig summering, ökad narrativt distans, högre diegetisk nivå etc. ”I Ryssland” ställer visserligen en lågmimetisk rysk bonde i centrum, men den i bakgrunden förbjudande Karl XII framställs som storartad ”hjälte” (Snoilsky 1904, 116). Olsson noterar att diktens kungaporträtt vittnar om ”skaldens svårighet att undandra sig det fängslande omkring den smärta gestalten i den blå rocken” (Olsson 1935, 24). ”Stenbock vid svarfstolen” berättar om fältmarskalkens miserabla liv i det kyliga danska fångelset, men ”kung Karl” visar sig i ”fångens dröm” som ”[e]tt åskmoln, laddadt med blix och brak” – den romantiska Torliknelsen reaktiveras – utför mirakulösa stordåd och låter Sverige åter trona ”i ärans sken” (Snoilsky 1904, 132–137). I denna narrativt nedtonade form mobiliserar svitens Karl XII-gestalt de flesta av hjältearketypens karakteristiska element: striden mot mörkrets krafter, frälsningen, de emblematiske djuren (björn, lejon), den heroiska döden, den barn- och ungdomsrelaterade androgyniteten. Det sistnämnda draget markeras i ”Aurora Königsmark”, där Karl XII beskrivs som ”skägglös yngling” och ”ren som en femtonårs tärna” (Snoilsky 1904, 93, 87).

I många av svitens bilder implementeras myten med diegetiska medel. I de romantiska Karl XII-dikterna mytiseras inte bara kungens gestalt utan också hans diegetiska omgivning. Den ”höga Norden” som framfött honom fylls med epifaniska element: ”ljungeldsstrålar”, den gnistrande ”karlvagnen”, ett ”norrsken” som speglar hjälteynglingens glödande inre, en ”magnet” som visar likhet med hans klinga, Nordens ”fjäll”, ”hällar”, ”himmel”, ”lundar” som helgas av hans närvaro (Geijer 1924, 46, 137; Beskow 1829, 18–20; Tegnér 1975, 55). I en stor del av *Svenska bilder* applicerar Snoilsky sina avmytiserande strategier på dikternas intrig- och gestaltkonstruktion, medan han låter det diegetiska rummet behålla den mytiska prägel. Naturen, i synnerhet den nordiska, laddas med magisk kraft: den är ”en magnetisk nål” som drar, den ritar ”sällsamma mönster”, den omges av underbart ”norrskensljus”, den har en förmåga att förvara ”det gamla svenska tungomålet” (Snoilsky 1904, 87, 131, 225). Ett av folksagans typiska magiska element är allförbundenheten (*Allverbundenheit*): naturen hjälper alltid sagohjälten när han eller hon som mest behöver det (Lüthi 1992, 49–62). I dikten ”I Ryssland” räddar ”en isande fläkt” Karl XII:s liv. Samma vindfläkt tilldelas dessutom en annan hjälterelaterad uppgift: den siar om att ”den mäktige” som ”ej hade sin like” kommer att falla ”på ärans och segerns höjd” (Snoilsky 1904, 116).

En viktig sluss för de mytiska komponenterna i *Svenska bilder* är själva gestaltkonstruktionen. Det har ovan konstaterats att Snoilsky genom sin psyko-

logiserande och existentialiserande människoskildring skriver ned romantikernas mytiska gestalter till högmimetiskt modus. Men de psykologiserande mönster som det sena 1800-talet utvecklar och som Snoilsky övertar har sin djupaste grund i det redan diskuterade kantianska subjektbegrepp som ofrånkomligt hypostaserar, i viss mån sakraliserar, jaget (Taylor 2007, 539–544). I sina brev ger Snoilsky upprepade gånger uttryck åt sin övertygelse om människans oreducerbara suveränitet. "[F]rihetsbegäret", "individens åtrå att emancipiera sig", "den fria utvecklingen", längtan efter "den absoluta friheten" betraktar han som det mänskliga subjektets livsluft (Snoilsky 1917, 265; Snoilsky 1918, 167, 81). Essentiell för jaguppfattningen i *Svenska bilder* är föreställningen om "[d]en helga låga" (Snoilsky 1904, 234) i individens inre. De idéer som vilar i "svenska bröst" beskrivs i sviten med hypostaserande attribut: "oförgätlig", "omätlig", "[o]rubblig", "oändlig" (Snoilsky 1904, 127, 132, 137, 196). Ytterligare ett religiöst element hos det kantianska jagkonceptet och en direkt konsekvens av frihetens absolutifiering är, hävdar subjektteoretikerna, att jaget får apofatiska drag och framstår som ett mysterium (Gauchet 2006, 635–638; Taylor 2007, 547–548). I ett brev till Heidenstam påstår Snoilsky om Karl XII: "Rätta nyckeln till hans gåta finner ingen" (Snoilsky 1918, 149). I *Svenska bilder* omges Karl XII, Kristina, Gustav II Adolf av gåtfullhetens och outgrundlighetens aura. Gestalterna fylls av "hemligt vemod", "hemligt" jubel, "hemligt hopp", "hemlig frändskap", "hemligt tvång" (Snoilsky 1904, 85, 88, 197, 71, 229), Många av diegesens komponenter förses med apofatiska attribut: *obekant*, *osynlig*, *oåtkomlig* (Snoilsky 1904, 63–64, 103). Berättaren skyddar jagets och varats mysteriekaraktär med en rad narrativa och retoriska grepp, som begränsar den allvetande kunskapsförmedlingen: ellips, paraps, fokalisering, narrativ distans, retorisk fråga.

Svenska bilder nöjer sig inte med att mytisera det minneskulturella stoff som ingår i romantikernas etablerade repertoar. I linje med sin demokratiska övertygelse breddar Snoilsky den nationalsvenska minneskanon genom att uppmärksamma framstående, oftast borgerliga personligheter från kulturens och vetenskapens värld. Han ägnar separata dikter åt Erik Dahlbergh, Olof Rudbeck, Emanuel Swedenborg, Carl von Linné, Anna Maria Lenngren och Esaias Tegnér. I alla dessa texter framhäver han den nya tidens progressiva, liberala värderingar, som står i opposition till romantikens konservativa världsåskådning. Men för att ge sina porträtt en patriotisk tyngd underkastar han dem samma mimetiska uppvärdering, arketytiska heroisering och sakralisering som praktiserats i romantikernas traditionella kulturminne. I "Carolus Linnæus" sammanförs huvudfiguren genom förnamnet med Karl XII, framställs som en värdig arvinge till den stupade monarken och laddas med hjältearketytens karakteristiska element, som genom motivisk transposition (Genette 2000, 291–293, 417–420) överförs från den martialiska sfären till "vetenskapens rymder": diktens Linné är ovanligt begåvad redan som "pilt", han lever omgiven av epifanisk, "underbar" natur, han gör en mytisk färd till "den rike Cliffords park", han utför "djärfva" bedrifter på "tankens" område, han firar "oblodiga triumfer" och segrar, han är en frälsare som trotsar mörkret och sprider "ljus och glädje till ett armt och pröfvadt folk" (Snoilsky 1904, 178–180). Även om Snoilsky upprepade gånger betonar att Linné tillhör en

ny tid och nya ideal som inte har något med krig och vapen att göra, inlemmar han naturforskaren i det nationalsvenska kulturminnet med hjälp av romantikernas mytiserande och heroiserande mekanismer.

Sitt gamla och nya minneskulturella stoff mytiserar Snoilsky även genom figurer från Barthes semiotiskt-retoriska taxonomi. Särskilt gärna anlitar han identifiering. I ”En natt i Augsburg” återges det historiska händelseförloppet av ett nutida berättarjag, som läsarna har lätt att identifiera sig med och som placerats i den bayerska staden. Inledningsvis upplever berättaren ”främlingskap” inför sin omgivning. Men under narrationens gång känner han att han genom ett väckt historiskt minne om Gustav II Adolfs befriande intåg fått ”borgarrätt” i den främmande miljön (Snoilsky 1904, 31, 33). Genom berättarens nyvunna hemmastaddhet inbjuds också läsaren att identifiera sig med det förgångna och avlägsna. Ytterligare en manöver med identifikationsfrämjande funktion i *Svenska bilder* är – för att låna ännu ett begrepp från Genette – närmande (*proximisation*) (Genette 2000, 431). Snoilsky var en hängiven samlare av böcker, mynt, möbler (Warburg 1905, 202–204; Kjellander 1964, 134). I sin svit använder han hela denna känslighet för den materiella kulturen för att låta sina läsare leva sig in i svitens minneskulturella bilder. Under förarbetet till ”En afton hos fru Lenngren” kom han åt ”en fullständig planritning af Fru Lenngrens bostad, med uppgift på möblemangets utseende o. s. v.” (Snoilsky 1919, 139). Denna väl dokumenterade interiör fyller han i dikten med en mängd mimesiskonnotatörer – en sockerskål, silverbestick, Rörstrandskoppar (Snoilsky 1904, 203) – som alla ska levandegöra det förflutna.

I de romantiska Karl XII-dikterna realiseras den bartheska figuren historiens frånvaro inte minst genom att väsentliga historiska fakta ersätts med det anekdotiska och kuriösa, till exempel kungens beryktade stövlar (Westerlund 1951, 284–286). Som flera forskare (Kjellander 1964, 134–135; Warburg 1905, 262) noterat bygger Snoilsky gärna sina framställningar på samma typ av anekdotiskt stoff. I ett brev till Gustaf Edvard Klemming ber han honom att ”sända en liten p. m. med historiska anekdoter, karaktersdrag eller andra uppgifter” som han kan utnyttja i sina bilder (Snoilsky 1919, 25). Även om han försöker knyta sina kuriositeter till stora, epokgörande händelser, har hans historiska material lätt att – som Olsson påpekat – ”glida ut ur huvudspåren” och bli ”mera artistiskt pikant än egentligen märkvärdigt och betydelsefullt” (Olsson 1935, 20). I ”Vapenbröderna”, som berättar om en trofast vänskap mellan två krigare från stormaktstiden, driver poeten det anekdotiska stoffet mot en universell moralisk poäng utan tydlig koppling till det historiska (Snoilsky 1904, 65–69). De historiskt signifikanta element som kommer in i narrationen – exempelvis vännernas hänsynslösa plundrande – är marginella och snarast kontraproduktiva i förhållande till diktens moraliska intention. Nästan lika verksamma i *Svenska bilder* är de övriga av Barthes retoriska figurer: vaccin, konstaterande, tautologi, varken-eller-ism (”ninisme”) samt kvalitetens kvantifiering (”quantification de la qualité”) (Barthes 2002, 863–864). Deras roll är att naturalisera relationen mellan myttecknets signifiant och signifié och därmed styrka patriotismen hos läsarna.

Avslutning

I sin historiska svit *Svenska bilder* avser Snoilsky att modernisera 1800-talets kulturminne i demokratisk och liberal riktning. Som forskare från skilda discipliner – religionsvetenskap, sociologi, psykologi, filosofi – kraftfullt visat utmärker sig den frisinnade europeiska modernitetsdiskursen genom att den parallellt avmytiserar och mytiserar. Samtidigt som den drivs av ambitionen att dekonstruera etablerade mytbildningar, internaliserar den en stor del av de äldre sakraliseringsmönstren och alstrar nya – eller nygamla – myter (Eliade 2008, 160–170; Jung 2003, 132; Ricœur 1969, 380–386.; Horkheimer & Adorno 2003, 14–16, 19–46; Koschorke 2013, 244). Samma slags dubbelhet präglar – det är denna artikels huvudtes – diktcykeln *Svenska bilder*. Med hjälp av mimetisk nedvärdering, arketypisk avheroisering, semiotisk denaturalisering och sekularisering genomför Snoilsky en massiv avmytisering av romantikernas nationella kulturminne. Men driven av sin patriotiska intention söker han sig tillbaka till de välkända mytiserande strategier han önskar motverka och underkastar sina moderniserade Sverigeminnen en obestridlig remytisering.

Litteraturförteckning (References)

- Aristoteles. 1994. *Om diktkonsten*. Övers. Jan Stolpe. Göteborg: Anamma.
- Assmann, Aleida. 1993. "Die Wunde der Zeit: Wordsworth und die romantische Erinnerung." I *Memoria: Vergessen und Erinnern*, red. Anselm Haverkamp & Renate Lachmann, 359–382. München: Wilhelm Fink Verlag.
- Assmann, Aleida. 1999. *Erinnerungsräume: Formen und Wandlungen des kulturellen Gedächtnisses*. München: Verlag C.H.Beck.
- Assmann, Jan. 2013. *Das kulturelle Gedächtnis: Schrift, Erinnerung und politische Identität in frühen Hochkulturen*. 7:e uppl. München: Verlag C.H.Beck.
- Barthes, Roland. 2002. "Mythologies suivi de Le Mythe, aujourd'hui." I förf:s *Œuvres complètes: Tome I. 1942–1961*, red. Éric Marty, 671–821. Paris: Éditions du Seuil.
- Berg, Ruben G:son. 1908. "Karl XII:s-minnet och hundraårsfesten 1818." *Nordisk Tidskrift*: 127–140.
- Berger, Stefan & Jeffrey K. Olick. 2020. "General Editors' Preface." I Crane 2020, viii–xiii.
- Beskow, Bernhard von. 1829. *Vitterhets-Försök: Första delen*. 2:a uppl. Stockholm: J. Hörberg.
- Bjursten, Herman. 1856. *Minnen från Gripsholm: Fosterländska dikter: Första delen. Wasa-tiden*. Stockholm: J. L. Brudins förlag.
- Borutta, Manuel. 2010. "Genealogie der Säkularisierungstheorie: Zur Historisierung einer großen Erzählung der Moderne." *Geschichte und Gesellschaft*: 347–376.
- Böök, Fredrik. 1913. *Svenska studier i litteraturvetenskap*. Stockholm: P. A. Norstedt & Söners förlag.
- Böök, Fredrik. 1946. *Esaias Tegnér: En levnadsteckning utarbetad på uppdrag av Svenska Akademien. Förra delen*. Stockholm: Albert Bonniers förlag.

- Cassirer, Ernst. 1925. *Philosophie der symbolischen Formen: Zweiter Teil. Das mythische Denken*. Berlin: Bruno Cassirer Verlag.
- Crane, Susan A., red. 2020. *A Cultural History of Memory in the Nineteenth Century*. London–New York: Bloomsbury Academic.
- Crane, Susan A. 2020a. ”Introduction.” I Crane 2020, 1–20.
- Dilthey, Wilhelm. 1927. *Gesammelte Schriften: VII. Band. Der Aufbau der geschichtlichen Welt in den Geisteswissenschaften*. Leipzig–Berlin: Verlag von G. B. Teubner.
- Dodman, Thomas. 2020. ”Knowledge: Science and Education.” I Crane 2020, 79–93.
- Ejvegård, Rolf. 1961. ”Dikt och analys: Carl Snoilsky: Svenska bilder.” *Lyrikvännen* 8, nr 4: 15–16.
- Eliade, Mircea. 1954. *Die Religionen und das Heilige: Elemente der Religionsgeschichte*. Övers. Mohammed Rassem & Inge Köck. Salzburg: Otto Müller Verlag.
- Eliade, Mircea. 2008. *Heligt och profant: Om det religiösa väsen*. Övers. Alf Ahlberg. Stockholm: Daidalos.
- Frye, Northrop. 1971. *Anatomy of Criticism: Four Essays*. Princeton: Princeton University Press.
- Fryxell, Anders. 1900. *Berättelser ur svenska historien: Fjärde delen. Lutherska tiden. Andra afdelningen. Johan III och Sigismund*. Stockholm: P. A. Norstedt & Söners förlag.
- Fryxell, Anders. 1900a. *Berättelser ur svenska historien: Sjette delen. Gustaf II Adolf*. Stockholm: P. A. Norstedt & Söners förlag.
- Fryxell, Anders. 1903. *Berättelser ur svenska historien: Tjugusjunde delen. Karl den tolfte regering. Sjunde afdelningen. Karl den tolfte och hans samtida*. Stockholm: P. A. Norstedt & Söners förlag.
- Fryxell, Anders. 1903a. *Berättelser ur svenska historien: Tjuguåttonde delen. Karl den tolfte historia. Åttonde afdelningen. Görtziska tiden. Inrikes styrelsen*. Stockholm: P. A. Norstedt & Söners förlag.
- Fryxell, Anders. 1903b. *Berättelser ur svenska historien: Tjugunionde delen. Karl den tolfte regering. Nionde afdelningen. Görtziska tiden. Krigsrörelser och fredsunderhandlingar samt konungens sista fälttåg, död och minne*. Stockholm: P. A. Norstedt & Söners förlag.
- Gauchet, Marcel. 2006. ”Die Entzauberung der Welt.” I *Säkularisierung: Grundlagentexte zur Theoriegeschichte*, red. Christiane Frey, Uwe Hebekus & David Martyn, 631–643. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Geijer, Erik Gustaf. 1924. *Samlade skrifter: Andra delen. Skaldestycken. – Tal och avhandlingar. 1817–1819*. Ny, ökad uppl., ordnad i tidsföljd, red. John Landquist. Stockholm: P. A. Norstedt & Söners förlag.
- Gemer, Paul. 1930. ”Svenska Bilders förebilder.” *Ord och Bild: Illustrerad Månadskrift* 39: 543–546.
- Genette, Gérard. 2000. *Palimpsestes: La littérature au second degré*. Paris: Éditions du Seuil.
- Gerson, Stéphane. 2020. ”Remembering and Forgetting.” I Crane 2020, 157–174.

- Granér, Martin. 1942. "Carl XII:s död i svensk diktning." *Samlaren: Tidskrift för svensk litteraturhistorisk forskning* 23: 43–60.
- Grip, Elias. 1929. *Vår vitterhets stormän under 1800-talet: VII. Carl Snoilsky*. Stockholm: Sveriges Kristliga Studentrörelses förlag.
- Hallström, Per. 2010. *Carl Snoilsky*. Ny utg. Stockholm: Svenska Akademien i samverkan med Bokförlaget Atlantis.
- Harris, Wendell V. 1992. *Dictionary of Concepts in Literary Criticism and Theory*. New York etc., Greenwood Press.
- Horkheimer, Max & Theodor W. Adorno. 2003. *Dialektik der Aufklärung: Philosophische Fragmente*, red. Rolf Tiedemann. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Horn, András. 1995. *Mythisches Denken und Literatur*. Würzburg: Verlag Königshausen & Neumann.
- Hünemann, Peter. 1967. *Der Durchbruch geschichtlichen Denkens im 19. Jahrhundert: Johann Gustav Droysen, Wilhelm Dilthey, Graf Paul Yorck von Wartenburg. Ihr Weg und ihre Weisung für die Theologie*. Freiburg–Basel–Wien: Herder.
- Iggers, Georg G. 1975. *New Directions in European Historiography*. Med bidrag av Norman Baker. Middletown: Wesleyan University Press.
- Joas, Hans. 2012. "Gefährliche Prozessbegriffe. Eine Warnung vor der Rede von Differenzierung, Rationalisierung und Modernisierung." I *Umstrittene Säkularisierung. Soziologische und historische Analysen zur Differenzierung von Religion und Politik*, red. Karl Gabriel, Christel Gärtner & Detlef Pollack, 603–622. Berlin: Berlin University Press.
- Jung, Carl Gustav. 1981. *Gesammelte Werke: Fünfter Band. Symbole der Wandlung. Analyse des Vorspiels zu einer Schizophrenie*. Olten–Freiburg im Breisgau: Walter-Verlag.
- Jung, Carl Gustav. 1992. *Människan och hennes symboler*. I samarbete med Marie-Louise von Franz m.fl., övers. Karin Stolpe. Stockholm: Forum.
- Jung, Carl Gustav. 1995. *Valda skrifter: Arketyper och drömmar*. Övers. Lars W. Freij. Stockholm: Natur och Kultur.
- Jung, Carl Gustav. 1999. *Valda skrifter: Psykologi och alkemi*. Övers. Dorothee Sporrang. Stockholm: Natur och Kultur.
- Jung, Carl Gustav. 2000. *Valda skrifter: Aion. Om Självets symbolhistoria*. Övers. Lars W. Freij & Svante Hansson. Stockholm: Natur och Kultur.
- Jung, Carl Gustav. 2003. *Valda skrifter: Litteratur, myter och symboler*. Övers. Dorothee Sporrang. Stockholm: Natur och Kultur.
- Kjellander, Per. 1964. "Snoilskys Svenska bilder." I *Berömda böcker: Bokhistoriska uppsatser. Tredje samlingen*, red. Thure Nyman, 127–173. Stockholm: Sällskapet Bokvännerna.
- Koschorke, Albrecht. 2013. "'Säkularisierung' und 'Wiederkehr der Religion': Zu zwei Narrativen der europäischen Moderne." I *Moderne und Religion: Kontroversen um Modernität und Säkularisierung*, red. Ulrich Willems m.fl., 237–260. Bielefeld: Transcript.
- Kulling, Jacob. 1936. "Snoilsky och Karl XII." *Ord och Bild: Illustrerad Månadskrift* 45: 51–56.

- Landry, Stan M. 2020. "Ideas: Philosophy, Religion, and History." I Crane 2020, 95–113.
- Lentricchia, Frank. 1983. *After the New Criticism*. London: Methuen.
- Lesky, Albin. 1958. *Die griechische Tragödie*. 2:a uppl. Stuttgart: Alfred Kröner Verlag.
- Lindberg, Erik. 1918. "Karl XII i svensk vitterhet: En översikt." *Ord och Bild: Illustrerad Månadsskrift* 27: 579–596.
- Lüthi, Max. 1992. *Das europäische Volksmärchen: Form und Wesen*. 9:e uppl. Tübingen, Franke Verlag.
- Lönnroth, Erik. 1959. *Historia och dikt: Essayer*. Stockholm: Albert Bonniers förlag.
- Matsuda, Matt. 2020. "Power and Politics." I Crane 2020, 21–38.
- Maurer, Kathrin. 2020. "High Culture and Popular Culture." I Crane 2020, 115–134.
- Moriarty, Michael. 1991. *Roland Barthes*. Stanford: Stanford University Press.
- Norberg, Elsa. 1946. "Geijers Karl XII-dikter i belysning av hans historiska föreläsningar 1817." *Samlaren: Tidskrift för svensk litteraturhistorisk forskning* 27: 140–159.
- Oexle, Otto Gerhard. 1995. "Memoria als Kultur." I *Memoria als Kultur*, red. Otto Gerhard Oexle, 9–78. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.
- Olsoni, Emerik. 1956. "Karl XII:s-gestalten genom tiderna." *Karolinska Förbundets Årsbok*: 187–247.
- Olsson, Henry. 1931. "Snoilskys tidigare sociala diktning." *Samlaren: Tidskrift för svensk litteraturhistorisk forskning* 12: 5–96.
- Olsson, Henry. 1935. "Snoilskys Svenska Bilder." *Ord och Bild: Illustrerad Månadsskrift* 44: 11–28.
- Olsson, Henry. 1981. *Carl Snoilsky*. Stockholm: P. A. Norstedt & Söners förlag.
- Rahner, Hugo. 1957. *Griechische Mythen in christlicher Deutung*. 3:e uppl. Zürich: Rhein-Verlag.
- Ricœur, Paul. 1969. *Le conflit des interprétations: Essais d'herméneutique*. Paris: Éditions du Seuil.
- Scheler, Max. 2018. *Versuche einer Philosophie des Lebens: Mit zwei Anhängen zu Schelers Sympathie-Lehre*. Med efterord av Robert Josef Kozljanič. München: Albunea Verlag.
- Segal, Robert. 2007. *Mythos: Eine kleine Einführung*. Övers. Tanja Handels. Stuttgart: Philipp Reclam jun.
- Siegmund, Gerald. 2001. "Gedächtnis/Erinnerung." I *Ästhetische Grundbegriffe: Historisches Wörterbuch. Band 2. Dekadent–Grotesk*, red. Karlheinz Barck m.fl., 609–629. Stuttgart–Weimar: Verlag J.B. Metzler.
- Siemek, Rudolf. 1995. *Lexikon der germanischen Mythologie*. 2:a uppl. Stuttgart: Alfred Kröner Verlag.
- Smith, Henry Nash. 2009. *Virgin Land: The American West as Symbol and Myth*. Cambridge MA–London: Harvard University Press.
- Snoilsky, Carl. 1904. *Samlade dikter: Tredje bandet. Svenska bilder*. Stockholm: Hugo Gebers förlag.
- [Snoilsky, Carl]. 1917. *Carl Snoilsky och hans vänner: Ur skaldens brevväxling. Första delen*. Stockholm: Hugo Gebers förlag.

- [Snoilsky, Carl]. 1918. *Carl Snoilsky och hans vänner: Ur skaldens brevväxling. Andra delen*. Stockholm: Hugo Gebers förlag.
- [Snoilsky, Carl]. 1919. *Carl Snoilskys och G. E. Klemmings brevväxling*. Stockholm: Föreningen för bokhandtverk.
- Stenkvist, Jan. 1982. *Nationalskalden: Heidenstam och politiken från och med 1909*. Stockholm: P. A. Norstedt & Söners förlag.
- Sukale, Michael. 2002. *Max Weber – Leidenschaft und Disziplin: Leben, Werk, Zeitgenossen*. Tübingen: Mohr Siebeck.
- Taylor, Charles. 2007. *A Secular Age*. Cambridge MA–London: The Belknap Press of Harvard University Press.
- Tegnér, Esaias. 1975. *Samlade dikter: III. 1817–1824*. Utg. Tegnérssamfundet, red. Fredrik Böök & Åke K. G. Lundquist. Lund–Stockholm: Bokförlaget Dictum.
- Virkkula, Casper. 2022. *Minnets fosterland: Tid och teknik hos Atterbom, Geijer och Stagnelius*. Uppsala: Uppsala universitet.
- Warburg, Karl. 1905. *Carl Snoilsky: Hans lefnad och skaldskap*. Stockholm: Hugo Gebers förlag.
- Westerlund, Olov. 1951. *Karl XII i svensk litteratur från Dahlstierna till Tegnér*. Lund: CWK Gleerup.
- Vetterlund, Fredrik. 1922. "Snoilsky och åttiotalet. Ur en brevväxling med C. D. af Wirsén." *Ord och Bild: Illustrerad Månadsskrift* 31: 45–54.
- Yablon, Nick. 2020. "Time and Space." *I Crane* 2020, 39–54.